

UDHËZUES

PËR PROCESIN
E VLERËSIMIT
TË RISKUT
TË INTEGRITETIT
NË SEKTORIN PUBLIK

Ky dokument është hartuar në kuadër të Projektit “Forcimi i integritetit për përmirësimin e shërbimeve publike” zbatuar nga IDM Albania me mbështetjen financiare të Ambasadës Suedeze në Tiranë. Pikëpamjet dhe mendimet e shprehura në këtë dokument nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet dhe mendimet e Ambasadës Suedeze në Tiranë.

TABELA E PËRMBAJTJES

1. HYRJE	5
2. QËLLIMI, BAZA, PËRDORUESIT DHE KONCEPTET KYÇE TË UDHËZUESIT	6
2.1 QËLLIMI	6
2.2 KU BAZOHET UDHËZUESI?	6
2.3 PËRDORUESIT E UDHËZUESIT	7
2.4 KONCEPTET KYÇE TË UDHËZUESIT	7
3. PLANI I INTEGRITETIT	10
3.1 RËNDËSIA E PLANIT TË INTEGRITETIT	10
3.2 FAZAT E HARTIMIT TË PLANIT TË INTEGRITETIT	10
3.3 PROCESI PËR HARTIMIN E PLANIT TË INTEGRITETIT NË INSTITUCIONET PUBLIKE	11
4. VLERËSIMI I RISKUT TË INTEGRITETIT	24
SHTOJCA 1. SHEMBUJ TË ANALIZIMIT TË RISQEVE	26

SHKURTIME

IDM	Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim
MD	Ministria e Drejtësisë
PI	Plan Integriteti
VRI	Vlerësim i Riskut të Integritetit
GPI	Grupi për Vlerësimin e Riskut të Integritetit në institucion
KI	Konflikt Interesi

1. HYRJE

Udhëzuesi “Për procesin e Vlerësimit të Riskut të Integritet në sektorin publik” është hartuar nga Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM) në kuadër të Projektit “Forcimi i integritetit për përmirësimin e shërbimeve publike” zbatuar nga IDM Albania me mbështetjen financiare të Ambasadës Suedeze në Tiranë.

Qëllimi kryesor i këtij udhëzuesi është ofrimi i një dokumenti të thjeshtuar të gjithë punonjësve të institucioneve publike, të të gjitha niveleve, lidhur me procesin e vlerësimit të riskut të integritetit brenda institucionit, hartimit të planit të integritetit, monitorimit dhe raportimit të planit të integritetit të miratuar.

Udhëzuesi do të detajojë të gjitha hapat e procesit të Vlerësimit të Riskut të Integritetit dhe hartimit të Planit të Integritetit në mënyrë që proceset e punës të ndjekura nga nëpunësit publikë të jenë sa më të lehta dhe të arritshme. Në të njëjtën kohë, udhëzuesi do t’iu mundësojë punonjësve të institucioneve publike një dokument të pasuruar me shembuj të praktikave të mira kundër risqeve të integritetit si edhe shembuj konkret të konflikteve të interesit apo risqeve të tjera të integritetit institucional.

2. QËLLIMI, BAZA, PËRDORUESIT DHE KONCEPTET KYÇE TË UDHËZUESIT

2.1 QËLLIMI

Udhëzuesi “Për procesin e Vlerësimit të Riskut të Integritetit në sektorin publik” ka si qëllim t’i ofrojë institucioneve publike të të gjitha niveleve një dokument të thjeshtëzuar për vlerësimin e riskut të integritetit brenda institucionit. Synimi kryesor i këtij dokumenti është ofrimi i udhëzime praktike për të ndihmuar administratën e institucioneve publike në procesin e identifikimit të risqeve të integritetit dhe të formulimit të masave të ndryshme për minimizimin apo eliminimin e këtyre risqeve brenda institucionit.

Udhëzuesi e përshkruan procesin e vlerësimit të integritetit hap pas hapi, duke përfshirë etapat kryesore që duhen ndjekur për hartimin e një plani efikas veprimi për integritetin së bashku me një sërë parimesh që janë të rëndësishme në zbatimin e këtij plani. Përmes këtij udhëzuesi, punonjësit e sektorit publik do të kenë mundësi të njihen me shembuj të praktikave të mira të integritetit dhe risqeve të integritetit në procese të ndryshme të veprimtarisë së administratës publike me qëllimin për t’iu ofruar atyre bazën e nevojshme për zbatimin e masave të suksesshme kundër korrupsionit dhe risqeve të integritetit në institucion.

2.2 KU BAZOHET UDHËZUESI?

Udhëzuesi “Për procesin e Vlerësimit të Riskut të Integritetit në sektorin publik” vjen si domosdoshmëri e nevojës së institucioneve publike për të kryer procesin e Vlerësimit të Riskut të Integritetit si mekanizëm për të mbështetur menaxhimin e integritetit në institucionin publik.

Udhëzuesi vjen në përputhje me qëllimet e politikës dhe objektivat e Strategjisë Kombëtare Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit dhe Planit të Veprimit të saj.

Në të njëjtën kohë, udhëzuesi mbështetet në Metodologjinë e Vlerësimit të Rrezikut të Integritetit (VRI) për kryerjen e këtyre vlerësimeve për institucionet e qeverisë qendrore, miratuar nga Ministria e Drejtësisë (MD) në nëntor 2020.

2.3 PËRDORUESIT E UDHËZUESIT

Ky udhëzues është hartuar për institucionet publike në vend pavarësisht nivelit të qeverisjes. Ai synon t'i shërbejë punonjësve të niveleve të ndryshme të menaxhimit të riskut të integritetit, përfshirë këtu:

- Zyrtarët me përgjegjësi mbikëqyrëse për menaxhimin e rrezikut (p.sh., drejtuesit e njësive/drejtorive të institucionit, drejtorët ekzekutivë);
- Zyrtarët me përgjegjësi ekzekutive / të ngarkuar me funksione në institucionet publik (p.sh., titullarët e institucionit, zyrtarët autorizues);
- Punonjësit me përgjegjësi për blerjen e produkteve, shërbimeve të teknologjisë së informacionit ose sistemet e informacionit (p.sh., punonjësit e njësisë së prokurimit, zyrtarët kontraktues);
- Punonjësit me kompetenca dhe përgjegjësi të lidhura me mbikëqyrjen, menaxhimin dhe përgjegjësinë operacionale të sigurisë së informacionit;
- Punonjësit me përgjegjësi të sigurisë së informacionit/vlerësimit të riskut dhe monitorimit (p.sh., vlerësuesit e riskut, punonjësit që janë pjesë grupit të punës për hartimin e planit të integritetit, vlerësues të pavarur, audituesit).
- Punonjësit e të gjitha strukturave organizative dhe administrative/drejtuese në një institucion publik.

2.4 KONCEPTET KYÇE TË UDHËZUESIT

Integritet: Koncepti i integritetit përfshin jo vetëm luftën ndaj abuzimeve me pushtetin apo kundër korrupsionit, por edhe respektimin e zbatimit të standardeve më të larta të lëvrimin të shërbimeve tek publiku. Në shumë administrata, koncepti i integritetit nënkupton ofrimin e shërbimeve për të përmbushur pritshmëritë e klientëve/publikut dhe aktorëve të tjerë. Prandaj, integriteti mund të përkufizohet si tërësia e qëndrimeve pozitive që nxisin ndershmërinë dhe sjelljen etike në praktikat e punës të punonjësve të institucioneve publike. Risqet e integritetit mbeten një pengesë kryesore për efektivitetin e reformave dhe dëmtojnë besueshmërinë, profesionalizmin dhe funksionimin në tërësi të një institucioni.

Korrupsioni: Korrupsioni është një formë e pandershmërisë ose vepër penale që kryhet nga një person ose një organizatë së cilës i është besuar një pozicion i caktuar brenda institucionit, me qëllim që të sigurojë përfitime të paligjshme ose të shpërdorjë pushtetin për përfitime personale. Ka shumë sjellje specifike dhe kombinime sjelljesh, të cilat përgjithësisht konsiderohen si sjellje/ veprime korruptive, p.sh. pagesa të pandershme për të arritur rezultatet e dëshiruara në shoqëri; marrja e ryshfetit; nepotizmi dhe shpërdorimi i detyrës apo postit publik.

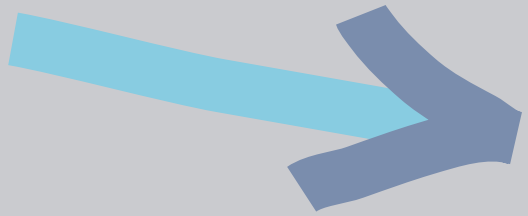

Shumë aspekte të punës së institucioneve publike janë të cenueshme ndaj këtyre formave të korrupsionit, veçanërisht në kuadër të ofrimit të shërbimeve ndaj qytetarëve.

Etika: Etika ka të bëjë me standardet që rregullojnë sjelljen dhe veprimet e zyrtarëve/ nëpunësve në institucionet publike dhe që mund të quhen parime morale. Këto parime bazohen në vlerat bazë dhe normat të cilat janë standarde të sjelljes që udhëheqin vendimet, zgjedhjet dhe veprimet. Këto standarde përcaktohen nga administrata për të siguruar njëtrajtshmëri të sjelljes që pritet prej të gjithë punonjësve në institucion.

PLANI I INTEGRITETIT

3. PLANI I INTEGRITETIT

3.1 RËNDËSIA E PLANIT TË INTEGRITETIT

Plani i Integritetit (PI) është dokument strategjik dhe administrativ, me karakter parandalues, nëpërmjet të cilit institucioni zotohet për forcimin e integritetit dhe marrjen e masave për parandalimin e sjelljeve dhe veprimeve anti-integritet në institucion. Pjesë e Planit të Integritetit është vlerësimi i riskut të integritetit institucional, si thelbësor për arritjen e vizionit dhe misionit të institucionit. Plani i Integritetit është një mekanizëm parandalues i korrupsionit që përmbledh rezultatet e një procesi vetëvlerësimi nga institucioni i cili:

- Përcakton politikat dhe masat për të parandaluar shkeljet e integritetit dhe praktikave korruptive dhe jo-etike të zyrtarëve publikë;
- Vlerëson në mënyrë sistematike riskun e integritetit sipas fushave të veprimtarisë së institucionit;
- Vlerëson nivelin e cenueshmërisë së institucionit dhe ekspozimin e tij ndaj korrupsionit dhe praktikave jo-etike profesionale.

Ky plan do t'i shërbejë misionit të rëndësishëm të ndërtimit, drejtimit dhe qeverisjes së një administrate që funksionon në bazë të parimeve të ligjshmërisë dhe profesionalizmit dhe që meriton besimin e publikut.

3.2 FAZAT E HARTIMIT TË PLANIT TË INTEGRITETIT

Në terma të thjeshtëzuar, hartimi i planit të integritetit duhet të ndiqet një proces specifik për të zhvilluar dhe zbatuar një plan integriteti, duke siguruar që të gjitha aspektet e procesit të zhvillimit të integritetit mbulohen në mënyrë gjithëpërfshirëse. Pesë fazat kryesore në këtë proces janë:

1. Vlerësimi i Riskut të integritetit
2. Planifikimi i masave kundër risqeve të integritetit dhe veprimit me integritet
3. Zbatimi i planit të veprimit të integritetit
4. Monitorimi dhe vlerësimi
5. Analiza dhe rishikimi i planit të veprimit.

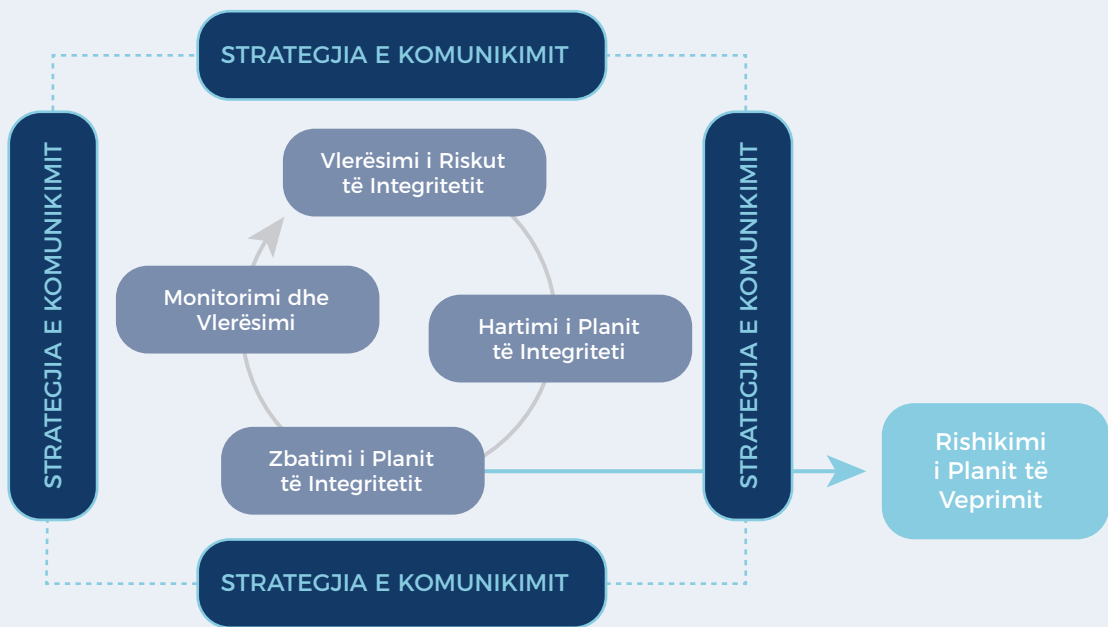

Figura 1: Procesi i Thjeshtëzuar i Planit të Integritetit

3.3 PROCESI PËR HARTIMIN E PLANIT TË INTEGRITETIT NË INSTITUCIONET PUBLIKE

Kjo pjesë e udhëzuesit detajon në mënyrë të thjeshtëzuar të gjitha hapat e procesit të hartimit të planit të integritetit në institucionet publike.

- Plani i Integritetit është dokument strategjik dhe operacional/administrativ, që bazohet në rezultatet e procesit të vlerësimit të riskut të integritetit nga një grup pune i ngritur për këtë qëllim nga titullari i institucionit publik.
- Grupi i punës kryesohet nga një koordinator, nën drejtimin e të cilit grupi i punës merr detyrat për procesin e vlerësimit të riskut të integritetit dhe hartimin e PI. Ky proces ka një qasje gjithëpërfshirëse.
- Të gjitha strukturat e brendshme angazhohen të mbështesin grupin e punës në identifikimin e risqeve, vlerësimin e masave ekzistuese për adresimin e tyre dhe propozimin e masave të reja.
- Për këtë qëllim, përgatitet edhe një pyetësor vetëvlerësimi i cili mbulon veprimtarinë e administratës së institucionit.

- Rezultatet e vetëvlerësimit do të raportohen, për të siguruar transparencë si edhe për të ofruar bazën e nevojshme për përmirësimin e metodave dhe mjeteve, si dhe të vetë procesit të vlerësimit mbi gjendjen e integritetit në institucion.

FAZA E PARË

HAPI KRYESOR I FAZËS SË PARË ËSHTË NGRITJA E GRUPIT TË PUNËS ME PUNONJËS TË INSTITUCIONIT QË DO TË ZBATOJË PROCESIN E VLERËSIMIT TË RISKUT TË INTEGRITETIT.

Faza e parë kërkon që institucioni të “krijojë mjedisin e përshtatshëm”. Mjedisin ka të bëjë me identifikimin e misionit të organizatës, rregullat për funksionimin, faktorët që ndikojnë në punën e saj, dhe aftësia për të arritur objektivat. Gjatë kësaj faze realizohet përgatitja, komunikimi dhe mobilizimi i burimeve njerëzore brenda institucionit për procesin që do të zhvillohet në institucion. Për këtë qëllim ngrihet edhe një grup pune me punonjës të institucionit i cili do të zbatojë procesin e vlerësimit të riskut të integritetit me qëllim hartimin e një plani integriteti për institucionin.

Në këtë fazë, institucioni vlerëson kontekstin e brendshëm lidhur me qeverisjen e institucionit, strukturën organizative, rolet dhe përgjegjësitë si edhe procedurat specifike siç janë ato të lidhura me proceset e prokurimit apo menaxhimit e burimeve njerëzore.

Çështjet kyçe që do të konsiderohen në këtë fazë për procesin e vlerësimit janë:

- rregullat dhe ligjet për procesin e rekrutimit,
- promovimit në karrierë,
- etika dhe sjellja e nëpunësve civilë
- kuadri ligjor dhe rregullator për anti-korrupsionin dhe konfliktin e interesit.

Pyetje që mund të zhvillohen në këtë fazë janë:

- A u kërkohet punonjësve deklarimi i interesave private?
- A ka institucioni një Kod Etike?
- A ka kanale të brendshme institucionale për të raportuar korrupsionin në kuadër të procesit të sinjalizimit?
- Cilat janë rregullat brendshme për menaxhimin e financave publike dhe auditin e brendshëm dhe të jashtë?

Faktorët që përfshijnë mjedisin institucional të kontrollit:

- » Integriteti personal dhe profesional, përfshirë këtu edhe kontrollet e brendshme
- » Angazhimi dhe kompetencat e punonjësve
- » Filozofia dhe stili i menaxhimit (të lidhshëm të institucionit)
- » Struktura organizacionale e institucionit
- » Politikatat dhe procedurat e burimeve njerëzore

Burimi: INTOSAI, INTOSAI GOV 9100: Udhëzime për standardet e kontrollit të brendshëm për sektorin publik

2 FAZA E DYTË: IDENTIFIKIMI DHE ANALIZA E RISKUT

PROCESET KRYESORE GJATË FAZËS SË DYTË JANË:

- a) Intervistat me stafin e institucionit, si punonjësit e zyrës së buxhetit dhe financës, punonjësit e prokurimit dhe audituesit e brendshëm mund të kryhet, etj.
- b) Rishikimi i dokumentacionit të brendshëm, duke përfshirë ankesat, procedurat disiplinore dhe rastet e shqyrtuara;
- c) Rishikim i kontrolleve ekzistuese të korrupsionit janë një pikënisje e këtij procesi;
- d) Pyetësi i vlerësimit të Riskut të Integritetit;

Në fazën e dytë, “identifikimi dhe analiza e riskut” jepen ngjarje të ndryshme që mund të ndodhin në të ardhmen dhe që mund të pengojnë funksionimin normal. Në këtë fazë kërkohet të bëhet një vlerësim i mundësive që të ndodhin këto ngjarje.

P.sh., nëse në të kaluarën kanë ndodhur skema të caktuara korrupsioni, analiza e riskut synon të parashikojë gjasat që skema të tilla të mund të përsëriten.

Pasi grupi i punës të ketë identifikuar një listë të risqeve të mundshme, mund të ndërmerret analiza për të përcaktuar natyrën dhe faktorët e tyre. Gjatë kësaj faze, grupi i punës mund të intervistojë stafin, të shqyrtojë dokumentet e brendshme ose të rishikojë kontrollet ekzistuese të korrupsionit. Në dokumentet e brendshme mund të bëjnë pjesë raportet e mëparshme të auditimit, ose të dhënat e kontabilitetit ose të prokurimit.

- Mund të kryhen intervista me stafin e institucionit, si punonjësit e zyrës së buxhetit dhe financës, punonjësit e prokurimit dhe audituesit e brendshëm, etj.
- Mund të bëhet shqyrtimi i dokumentacionit të brendshëm, përfshirë këtu ankesat, procedurat disiplinore dhe rastet e shqyrtuara. Mund të merren në konsideratë gjetjet e raporteve të auditit. Kjo mund të jetë një mënyrë për të identifikuar dobësitë dhe për të analizuar më tej risqet që tashmë janë identifikuar. Këtu mund të përfshihet edhe kontrolli për zbatimin e regjistrimit të prokurimit dhe atij buxhetor të institucionit për të identifikuar praktika të pazakonta.
- Pikënisje e këtij procesi është shqyrtimi i kontrolleve ekzistuese të korrupsionit. A janë ato efektive? A ka prova se këto kontrolle nuk ia kanë dalë të parandalojnë format e korrupsionit për të cilat këto kontrolle u ndërmorën? Në çdo rishikim të kontrolleve të brendshme, një fushë që i duhet kushtuar vëmendje e veçantë është nëse drejtuesit shpesh i shmangin kontrollet e planifikuara për korrupsion.

Disa nga praktikat e mira që duhet të merren në konsideratë gjatë zbatimit të kësaj faze në institucionin publik janë:

- Të kuptohet qartë mjedisi institucional, proceset dhe risqet e tjera duke bërë:
 - » Përcaktimin e përgjegjësive duke shqyrtuar pozicionet, funksionet dhe aktivitetet me risk të lartë, për shembull *administrimi financiar, teknologjia e informacionit dhe komunikimit, menaxhimi i burimeve njerëzore, menaxhimi i aseteve dhe objekteve, menaxhimi i informacionit dhe autoriteti për vendimmarrje*;
 - » Vlerësimin e aseteve të institucionit që mund të jenë me vlerë ose interes për punonjësit për t'i shfrytëzuar ato, si pajisjet dhe informacionet e ndjeshme;
 - » Vlerësimin e dobësive dhe mangësive në masat aktuale të kontrollit që mund të shfrytëzohen.

- » Rivlerësim në përgjigje të risqeve të reja të mundshme dhe faktorëve që i ndryshojnë ato, për shembull ndryshimet strukturore etj.
- Të përdoren të dhënat dhe informacionet shtesë për të ndihmuar në identifikimin e risqeve. Këtu mund të përfshihen:
 - » rastet disiplinore të proceduara në institucion;
 - » raportet e Komisionit të Shërbimit Civil;
 - » raportet e Komisionerit për të Drejtën për Informim dhe të Dhënave Personale;
 - » raportet e Drejtorisë së Përgjithshme Anti-korrupsion në Ministrinë e Drejtësisë;
 - » raportet e Kontrollit të Lartë të Shtetit etj.
- Të përdoret ekspertiza e brendshme dhe sipas rastit, ajo e jashtme për të identifikuar risqet aktuale dhe potenciale dhe kontrollet e mundshme për trajtimin e tyre.
- Të përshkruhen risqet dhe masat e kontrollit dhe të identifikohet personi përgjegjës për zbatimin e kontrolleve në një regjistër risku në mënyrë që ato të menaxhohen, monitorohen dhe përditësohen rregullisht;
- Të ngrihet një proces ku punonjësit e njësisë të ndryshme në institucion të raportojnë dobësitë në kontrolle.
- Të menaxhohen dhe trajtohen risqet e identifikuara të integritetit duke përfshirë:
 - » Prioritizimin e risqeve (ato me vlerësimin më të lartë të riskut duhen menaxhuar të parat);
 - » Opsionet e disponueshme dhe të realizueshme për të trajtuar risqet;
 - » Burimet e nevojshme.

Pasi të identifikohen risqet, bëhet një vlerësim për secilin risk. Ky i fundit matet sipas ndikimeve dhe mundësive/probabilitetit (nëse ndikimi ndodh dhe gjasat që ai ka të ndodhë).

- » “Ndikimi” përfshin një vlerësim të pasojave të mundshme të çfarëdo ngjarje ose rezultati
- » “Mundësia” përfshin një vlerësim se sa ka gjasa që të ndodhë ngjarja ose rezultati në të vërtetë.

Kombinimi i probabilitetit të shfaqjes së një rreziku me ndikimin nëse ai ndodh mund të përdoret për të bërë një vlerësim të ashpërsisë së rrezikut. Niveli përfundimtar i rrezikut përcaktohet sipas tabelës së matricës së rrezikut (1 dhe 2 e ulët, 3 dhe 4 e mesme, 6 dhe 9 e lartë).

Tabela 2. Vlerësimi i intensitetit të riskut

VLERËSIMI I INTENSITETIT TË RISKUT		VLERËSIMI I RISKUT		
		Risku nuk u shfaq në të kaluarën ose shfaqet shumë rrallë, kështu që nuk ka gjasa që kjo të ndodhë në të ardhmen. (1)	Risku është shfaqur në një numër rastesh në të kaluarën, kështu që gjasa që kjo të ndodhë në të ardhmen është e moderuar. (2)	Risku është shfaqur shpesh në të kaluarën dhe ka gjasa të mëdha që kjo të ndodhë në të ardhmen. (3)
PASOJAT E SHFAQJES SË RISKUT	Ndikimi në integritetin e institucionit është i parëndësishëm (1)	1	2	3
	Ndikimi në integritetin e institucionit është i rëndësishëm (2)	2	4	6
	Ndikimi në integritetin e institucionit është shumë i rëndësishëm (3)	3	6	9

Për çdo rrezik (shkelje të integritetit) të identifikuar, VRI do të ketë identifikuar faktorët e rrezikut që lehtësojnë rrezikun ose rrisin më shumë mundësinë që ky rrezik të ndodhë. Faktorët mund të paraqiten në mënyrë të përmbledhur sipas tabelës së mëposhtme:

Tabela. 3 Faktorët e rrezikut dhe ngjarjet sipas faktorëve

LLOJI I KATEGORISË	NGJARJET SIPAS FAKTORËVE
Reputacioni	Shërbim i keq ndaj qytetarëve; Ofrim i shërbimeve jo cilësore; Publicitet negativ në media; Humbje e besimit në opinionin publik.
Ligjor/ përputhshmërie	Mangësi në kuadrin rregullator; Mospërputhje me kuadrin rregullator; Hapësirë për liri të pakufizuar në vendimmarrje; Mosrespektim i kontratave me palët e treta.
Operacional	Procese të papërshtatshme rekrutimi; Programe trajnimi të pamjaftueshme/të papërshtatshme; Struktura organizative jo efikase; Personel i pamjaftueshëm për proceset kryesore; Mungesë e logjistikës për proceset kryesore
Financiar	Vjedhje ose keqpërdorim i fondeve; Mungesë/kufizim buxheti për të kryer proceset kryesore.

FAZA E TRETË: HARTIMI I PLANIT TË INTEGRITETI

MASAT QË PËRFSHIHEN NË PLANIN E INTEGRITETIT JANË DY LLOJESH:

- Masat parandaluese. Këto janë masa që synojnë trajtimin e faktorëve të rrezikut, d.m.th. shkaqet ose faktorët që lehtësojnë shkeljen e integritetit (p.sh hartimi/përmirësimi i kuadrit rregullator, hartim PSV, trajnime stafi etj).
- Masat zbutëse. Këto janë masa të dizajnuara për të trajtuar rreziqet (p.sh. shkeljet e integritetit) që ndodhin në të vërtetë (p.sh. Rritja e sanksioneve (disiplinore) për shkeljet e integritetit; nisja e një hetimi për një rast ose fushë specifike të një sjellje të gabuar që VRI ka zbuluar rastësisht.).

Në fazën e tretë “hartimi i një plani integriteti”, kryhet një vlerësim i ndikimit që mund të kenë ngjarjet e identifikuara dhe të analizuara në fazën e mësipërme, për shembull, për sa i përket humbjeve financiare apo të prishjes së imazhit në rast të

një skandali korrupsioni. Pasi të identifikohen risqet e integritetit, faktorët e tyre dhe vlerësimi i ndikimit, VRI duhet të përdoret për të hartuar masa për të trajtuar risqet dhe faktorët e riskut. Masat e hartuara përbëjnë Planin e Integritetit të institucionit.

Gjithashtu në këtë fazë është përfshirë edhe një komponent shumë i rëndësishëm “komunikimi dhe konsultimi”. Në këtë fazë theksohet pjesëmarrja dhe komunikimi me aktorët kryesorë dhe nënvizohet se vlerësimi i riskut është një proces i vazhdueshëm dhe jo ngjarje që ndodh vetëm një herë.

Në këtë proces përfshihet edhe dokumentimi i punës në çdo hap dhe informimi i rregullt si i aktorëve kryesorë ashtu edhe i drejtuesve të institucionit.

Komunikimi dhe konsultimi i vazhdueshëm jo vetëm që sigurojnë që asgjë të mos anashkalohet, por rrisin më tej edhe llogaridhënien dhe shanset që të zbatohet “trajtimi” ose plani për menaxhimin e rreziqeve që rezulton.

4 FAZA E KATËRT: MONITORIMI DHE RAPORTIMI

Rëndësia e monitorimit, lidhet jo vetëm me analizën e progresit apo shkallës së zbatueshmërisë së masave të parashikuara në plan, por në të njëjtën kohë edhe me identifikimin e problematikave të hasura gjatë zbatimit të masave, me qëllim riformulimin, shtimin apo ndryshimin e tyre për vitet në vazhdim.

Monitorimi i planeve të integritetit do të na japë mundësi të kuptojmë se deri ku institucioni ka minimizuar/eliminuar rreziqet e integritetit të identifikuar në fazën e parë të hartimit të planit.

Në fazën e katërt, “monitorimi dhe raportimi i planit të integritetit”, grupi përgjegjës për monitorimin e PI, monitoron zbatimin e Planit të Integritetit në formë të planifikuar, periodikisht, dhe në bazë të analizës së monitorimit përditëson planin e integritetit në përputhje me zhvillimet apo ndryshimet e mundshme ligjore, nënligjore, institucionale, procedurale, si edhe të personelit, që prekin funksionet dhe veprimtarinë e institucionit. Monitorimi tregon se vlerësimi dhe administrimi i riskut janë një aktivitet i vazhdueshëm dhe jo thjesht një ngjarje që ndodh vetëm një herë dhe se në çdo fazë informacioni i nevojshëm për hapin tjetër duhet të mblidhet dhe të përpunohet në kuadër të këtij procesi. Kjo rrit mundësitë për zbatimin e masave përmirësuese.

Monitorimi periodik (çdo vit) përfshin kryerjen e aktiviteteve nga ana e punonjësve dhe drejtuesve, për zbatimin e masave të miratuara për adresimin e risqeve, në përputhje me përgjegjësitë që ata kanë.

Drejtuesi i institucionit ndjek rregullisht zbatimin e Planit të Integritetit dhe së bashku me koordinatorin e integritetit përgatisin indikatorët e efikasitetit dhe vlerësojnë rezultatet e masave të marra, në zbatim të Planit të Integritetit.

Ky vlerësim bëhet çdo vit, në varësi të faktit nëse Plani i Integritetit do të jetë 3 vjeçar. Pjesë e vlerësimit do të jetë veçanërisht realizimi i qëllimit kryesor të tij, përmirësimi i integritetit. Gjatë këtij vlerësimi mund të hiqen masa që rezultojnë jo efektive, ose mund të shtohen masa të tjera të nevojshme, duke bërë kështu të mundur rishikimin e Planit të Integritetit dhe miratimin e ndryshimeve të propozuara si pjesë e tij.

Monitorimi i vazhdueshëm i zbatimit të Planit të Integritetit si një etapë e rëndësishme e ciklit të menaxhimit të risqeve të integritetit në institucion, siguron që:

- aktivitetet e kontrollit dhe masat e trajtimit të risqeve të integritetit të jenë efektive në hartim, funksionim dhe zbatim;
- procedurat të jenë të qarta;
- plani i integritetit të përçohet në institucion.

Monitorimi do të përcaktojë nëse këto masa të zbatuara kanë qenë efikase, nëse kanë evidentuar ndryshime të kontekstit të institucionit apo ndryshime të vetë risqeve, të cilat mund të kërkojnë rishikimin e masave ekzistuese dhe prioritetëve të risqeve, si edhe nxjerrjen e mësimëve për planifikim më të mirë në të ardhmen.

Në përfundim të procesit të monitorimit, raporti i monitorimit duhet të përmbajë informacion lidhur me:

a. nivelin e realizimit të masave/aktiviteteve gjatë periudhës së raportimit

Lidhur me këtë element, duhet të evidentohen qartë masat dhe aktivitetet e realizuara dhe ato të porealizuara, si edhe nëse masat dhe aktivitetet specifike vijnë të mbeten të vlefshme për secilin objektiv të Planit të Integritetit.

Niveli i realizimit të masave dhe aktiviteteve ka tre kategori:

1. masa/aktivitete të realizuara plotësisht;
2. masa/aktivitete në proces realizimi; dhe
3. masa/aktivitete të porealizuara.

b. ndikimin që ka pasur realizimi i masave/aktiviteteve gjatë periudhës së raportimit

Nëse gjatë periudhës së raportimit ka pasur masa dhe aktivitete të realizuara plotësisht, për to duhet të vlerësohet edhe ndikimi. Në varësi të llojit dhe madhësisë së institucionit, si edhe të aktiviteteve të parashikuara në Planin e Integritetit, ndikimi mund të matet me tregues sasiore dhe/ose cilësore.

Nëse vlerësohet se ndikimi i realizimit të masës/aktivitetit ka qenë pozitiv, pra ka shërbyer për të rritur integritetin e institucionit dhe ka përmirësuar performancën institucionale, atëherë kjo do të konsiderohet si arritje dhe do të pasqyrohet si e tillë. Nëse vlerësohet se realizimi i masës/aktivitetit nuk ka pasur ndikim, apo ndikimi ka qenë negativ, atëherë kjo do të duhet të përmirësohet në periudhat e ardhshme raportuese nëpërmjet implementimit të rekomandimeve.

c. Informacion mbi ekzekutimin e buxhetit

Përmbushja e objektivave të Planit të Integritetit dhe realizimi i masave dhe aktiviteteve të tij mund të ketë efekte financiare. Rrjedhimisht, është i rëndësishëm kostimi paraprak i secilës masë dhe secilit aktivitet. Informacioni lidhur me zbatimin e buxhetit të përcaktuar për secilën masë dhe secilin aktivitet është i rëndësishëm për dy qëllime:

1. për të analizuar efikasitetin dhe efektivitetin e zbatimit të masës/aktivitetit në raport me kostot e saj;
2. për të argumentuar përgatitjen e programeve të ardhshme buxhetore afatmesme (PBA) kur masat/aktivitetet kanë një kohështrirje të gjatë.

Fokusi i informacionit të buxhetit do të jetë në:

- buxhetin e përdorur;
- hendekun e financimit;
- nevojat e ardhshme.

Në rastet e hendekut financiar institucionet duhet të japin shkaqet e mungesës së fondeve dhe se si ky hendek do të mund të trajtohet në të ardhmen.

d. Informacion lidhur me risqet

Realizimi i objektivave, masave dhe aktiviteteve të parashikuara në Planin e Integritetit mund të pengohet nga risqe të ndryshme nga ato të parashikuara për t'u adresuar në Planin e Integritetit. Risqet mund të jenë të lidhura me kapacitetin

institucional, kapacitetin financiar, mjedisin rregullator, partneritetin dhe angazhimin nga ana e institucioneve të tjera dhe faktorë të tjerë risqesh të jashtme. Identifikimi i risqeve, hapave që do të ndërmerren për trajtimin e tyre në të ardhmen, si edhe masave dhe rekomandimeve për veprime të shpejta që duhet të ndërmerren gjatë vitit përkatës për trajtimin e situatës, janë tepër të rëndësishme për procesin e monitorimit dhe raportimit.

Në tabelën më poshtë paraqiten në mënyrë të përmbledhur fazat dhe hapat e procesit të planifikimit të integritetit në institucion.

Figura 4: Hapat për realizimin e Procesit të Vlerësimit të Riskut të Integritetit (VRI) në administratën së institucionit publik.

Nr.	Aktiviteti	Personat/ Strukturat përgjegjëse
<p>Faza 1. Përgatitja, komunikimi dhe mobilizimi i burimeve njerëzore: Rezultat i kësaj faze është hartimi dhe miratimi i një plani pune për vlerësimin e risqeve të integritetit me përshkrimin e përgjegjësive për personat e përfshirë në këtë proces.</p>		
1.	<i>Angazhim i nivelit të lartë drejtues të institucionit.</i>	Titullari
2.	<i>Ngritja e grupit të punës që do të kryejë VRI në institucion.</i>	Titullari
3.	<i>Hartimi dhe miratimi i përgjegjësive të grupit të punës (plani i punës).</i>	GPI ¹
4.	<i>Vlerësimi i kuadrit ligjor dhe atij të brendshëm rregullator të institucionit për integritetin.</i>	GPI
<p>Faza 2: Identifikimi dhe analizimi risqeve të integritetit: Rezultati i kësaj faze është hartimi i një liste me risqe të identifikuara, vlerësimi se cilat risqe janë ose jo nën kontroll si dhe identifikimi i mënyrave për menaxhimin e tyre.</p>		

1 Grupi për Vlerësimin e Riskut të Integritetit në institucion.

Nr.	Aktiviteti	Personat/ Strukturat përgjegjëse
1.	<i>Trajnim (ndërtim kapacitetesh) për procesin e vetëvlerësimit të integritetit dhe metodologjinë VRI.</i>	GPI
2.	<i>Realizimi i sondazhit mbi integritetin (me pyetësorë) me punonjësit e institucionit.</i>	GPI (ose me aktorë të jashtëm)
3.	<i>Vendosja e objektivave strategjike për përmirësimin e integritetit të institucionit. Identifikimi i proceseve të punës të institucionit të riskuara nga korrupsioni, shkeljeve të integritetit, sjelljeve jo etike e jo profesionale dhe parregullsive të tjera.</i>	GPI
4.	<i>Realizimi i fokus grupeve me punonjës të institucionit për identifikimin e risqeve të integritetit dhe faktorëve sipas proceseve të punës që kryejnë.</i>	GPI
5.	<i>Analiza e risqeve të identifikuara për impaktin e tyre në integritetin e institucionit dhe mundësinë e ndodhjes së tyre.</i>	GPI
6.	<i>Renditja e risqeve të identifikuara sipas përparësisë.</i>	GPI
Faza 3: Plani i Integritetit: Në fund të kësaj faze hartohet një plan veprimi i menaxhimit të risqeve.		
1.	<i>Hartimi i Planit të Veprimit për Menaxhimin e Risqeve, i cili përfshin: - Trajtimin mbi risqet (masat) dhe aktivitetet e kontrollit të cilat mund të përfshijnë: Rekomandime për përmirësimin e aktiviteteve të kryera nga institucioni, rregulla mbi zbatimin e masave për kontrollin e risqeve të identifikuara; - Njësitë/funksionet përgjegjëse për zbatimin e masave; - Afatin kohor për zbatimin e masave.</i>	GPI

Nr.	Aktiviteti	Personat/ Strukturat përgjegjëse
2.	<i>Prezantimi i Planit të Integritetit për të gjithë punonjësit, publikun dhe aktorët e tjerë të përfshirë në proces.</i>	GPI
3.	<i>Miratimi i Planit të Integritetit.</i>	Titullari i institucionit
<p>Faza 4: Monitorimi dhe Raportimi i Planit të Integritetit: Në fund të kësaj faze hartohet një raport monitorimi që identifikon ecurinë e zbatimit të masave të parashikuara në planin e integritetit, faktorët që mund të kenë çuar në vonesa, shkaqet/arsyet e moszbatimit të masave të caktuara, rekomandime për përmirësimin e planit të integritetit.</p>		
1.	<i>Monitorimi i zbatueshmërisë së masave të PI</i>	Koordinatori i Integritetit
2.	<i>Hartimi i raportit të monitorimit.</i>	Nëpunësi raportues
3.	<i>Konsultimi i raportit të monitorimit me strukturat përgjegjëse dhe palët e interesuara.</i>	Koordinatori i Integritetit/ nëpunësi

4. VLERËSIMI I RISKUT TË INTEGRITETIT

Ky udhëzues fokusohet në komponentin e vlerësimit të rrezikut të menaxhimit të riskut të integritetit, me qëllim ardhjen në ndihmë të punonjësve të institucioneve publike duke parashikuar hap pas hapi procesin për:

- përgatitjen për vlerësimet e riskut të integritetit;
- kryerjen e vlerësimit të riskut të integritetit;
- komunikimin e rezultateve të vlerësimit të riskut të integritetit tek punonjësit e institucionit;
- ruajtjen/mirëmbajtjen e vlerësimit të rrezikut me kalimin e kohës.

Vlerësimet e rrezikut nuk janë aktivitete që kryhen një herë dhe që ofrojnë informacion të përhershëm dhe përfundimtar për vendimmarrësit për të drejtuar dhe informuar përgjigjet ndaj risqeve të integritetit. Përkundrazi, institucionet duhet të përdorin vlerësime në mënyrë të vazhdueshme gjatë gjithë ciklit jetësor të zhvillimit të sistemit dhe në të gjitha nivelet në hierarkinë e menaxhimit të riskut në institucion.

Institucionet publike kryejnë vlerësime të rrezikut për të përcaktuar rreziqet që janë të përbashkëta për misionet thelbësore të institucionit/funksionet e tij, proceset e punës, segmentet e misionit/institucionit publik, infrastruktura/shërbimet mbështetëse të përbashkëta ose informacionin e sistemeve. Vlerësimet e risqeve mund të mbështesin një shumëllojshmëri të gjerë vendimesh dhe aktiviteteve të bazuara në risk për zyrtarët organizativë në të gjitha nivelet në hierarkinë e menaxhimit të riskut në institucion.

Qëllimi i procesit të Vlerësimit të Riskut të Integritetit është përcaktimi i një seti masash kontrolli për parandalimin e shfaqjes dhe zhvillimit të korrupsionit dhe risqeve të integritetit në institucion.

Më poshtë paraqiten hapat që do të zhvillojë grupi i punës në institucion në kuadër të procesit të vlerësimit të riskut të integritetit.

Përgatitja e IRA Identifikimi i Risqeve të Integritetit	Analiza e Risqeve të Integritetit	Vendosja e masave të kontrollit	Monitorimi dhe raportimi
<p>1. Mbledhja e të dhënave (fotografim i situatës në institucionin);</p> <p>2. Përcaktimi i metodologjisë për VRI, përfshirë edhe matricën e riskut;</p> <p>3. Vlerësimi i skenarëve ku risqet e integritetit mund të shfaqen</p>	<p>1. Pikëzim i tërësisë së risqeve me punonjësit e njësive të institucionit;</p> <p>2. Analizimi i llojit të riskut dhe faktorëve të tyre;</p> <p>3. Vlerësimi i efektshmërisë së masave të kontrollit që janë në institucion;</p> <p>4. Pikëzim i risqeve të përzgjedhura sipas rëndësisë dhe shpeshtësisë së ndodhjes.</p>	<p>1. Renditja e risqeve sipas prioritetit me stafin drejtues të institucionit;</p> <p>2. Vendosja e masave të reja të kontrollit dhe rishikimi i atyre ekzistuese për adresimin e risqeve;</p> <p>3. Përcaktimi i njësive përgjegjëse për zbatim dhe afatet përkatëse për përmbushjen e tyre.</p>	<p>1. Raportimi i zbatimit të planeve të integritetit në periudha 6 mujore;</p> <p>2. Hartimi i raporteve të monitorimit për zbatimin e masave të kontrollit, përmirësimin tyre si dhe efektshmërinë e menaxhimit të riskut në institucion;</p> <p>3. Përfshirja e VRI në proceset e brendshme dhe periodike që kryhen në institucion.</p>

SHTOJCA 1. SHEMBUJ TË ANALIZIMIT TË RISQEVE

SHEMBUJ TË KONFLIKTEVE TË INTERESIT

Konflikti i interesit ndodh sa herë që një punonjës publik vendos interesat e tij ose të saj ose të një të afërmi, miku ose bashkëpunëtor biznesi mbi interesin publik.

Shembuj të konflikteve të interesit janë si më poshtë:

- Ndhima e ofruar nga një individ ose firmë në marrëdhëniet e tyre me qeverinë; për shembull, duke përfaqësuar dikë në një padi apo proces gjyqësor kundër një ministrie/institucioni.
- Akordimi nga nëpunësi publik i një kontrate qeveritare për veten ose një të afërm ose mik të ngushtë, marrja e një vendimi që ndikon në biznesin ose pronën e tij/saj ose të një të afërmi ose miku, ose raste të tjera kur një nëpunës publik vepron si për qeverinë ashtu edhe për veten e tij ose për një të afërm ose mik në një transaksion.
- Pranimi prej një punonjësi publik i kompensimit nga dikush jashtë qeverisë për kryerjen e detyrave të tij/saj.
- Një ish-punonjës publik që i jep këshilla, pas largimit nga shërbimi shtetëror, një individ ose kompanie për një çështje ku ish-punonjësi ka punuar gjatë kohës që ishte në qeveri.

KONFLIKTET E INTERESIT NË PROKURIM: SHENJAT DHE KONTROLLET

Shembull

Një punonjës i një institucioni publik mashtroi punëdhënësin e tij duke blerë artikuj me çmime të fryra nga një furnitor i caktuar. Firma furnitore ishte në pronësi të gruas së tij dhe drejtohej nga kunati i punonjësit. Interesi i punonjësit në kompani nuk u zbulua. Punonjësi negocioi blerjet me çmime më të larta sesa çmimet aktuale të tregut. Punonjësi përdori ndikimin e tij për të siguruar që punëdhënësi i tij të vazhdonte të bënte biznes me furnitorin dhe të paguante me çmimet e fryra.

Shenja të qarta të skemave me konflikt interesi

- Favorizimi i pashpjegueshëm ose i pazakontë i një kontraktori/furnitori të caktuar.
- Marrëveshje biznesi që nuk është në interesin më të mirë të institucionit publik.
- Punonjësi shfaq një interes të madh për një furnitor/kontraktor të caktuar.
- Adresa ose numri i telefonit i furnitorit/kontraktorit përputhet me atë të një punonjësi.
- Punonjësi nuk plotëson formularët e konfliktit të interesit ose të deklarimit financiar.
- Punonjësi jeton përtej mundësive të tij ose të saj financiare ose shfaq pasuri të re.

Shenja të qarta të brendshme të skemave me konflikt interesi

- Kontrolle të dobëta të brendshme mbi blerjet.
- Kapacitet i pamjaftueshëm për të monitoruar punonjësit ose njësitë me rrezik të lartë.
- Ndarje e dobët e detyrave në blerje.
- Mangësi në zbatimin e politikave ekzistuese për konfliktin e interesit.
- Dokumentimi i dobët që mbështet dhënien e kontratave ose nënkontratave.

Masat për reduktimin e cenueshmërisë ndaj skemave të tilla të konfliktit të interesit

- Hartimi dhe miratimi i politikave që përcaktojnë qartë se çfarë përbën konflikt interesi dhe që ndalojnë çdo ngatërrim të tillë nga punonjësit e institucionit publik.
- Hartimi dhe miratimi i politikave që kërkojnë që punonjësit të plotësojnë një deklaratë vjetore ku deklarojnë interesat e tyre.
- Hartimi dhe miratimi i politikave që kërkojnë që disa punonjës të japin emrat dhe punëdhënësit e rrethit të afërt familjar.
- Edukimi i punonjësve për konfliktin e interesit.

- Zbatimi rigoroz i politikave ekzistuese për konfliktin e interesit.
- Sigurimi i ndarjes së detyrave për blerjet.
- Dokumentimi i plotë që mbështet dhënien e kontratave ose nënkontraktave.
- Rritja e kapaciteteve për të monitoruar punonjësit ose njësitë me rrezik të lartë.
- Intervistimi i personelit të blerjeve në lidhje me trajtimin e favorshëm të një ose më shumë furnitorëve.
- Krahasimi i emrave dhe adresave të zbuluara me listat e furnitorëve/kontraktorëve.

SKEMAT E PËRVETËSIMIT

Përvetësimi është vjedhja, shpërdorimi, devijimi apo keqpërdorimi nga një punonjës publik, për përfitimin e tij/saj ose për përfitimin e një personi ose subjekti tjetër, i:

- Çdo prone;
- Fondet ose letrat me vlerë publike ose private;
- Çdo send tjetër me vlerë që i është besuar zyrtarit publik për shkak të pozicionit të tij/saj.

Vjedhja ose përvetësimi mund të kryhen në mënyra të ndryshme:

- **Marrja e të hollave.**
 - » Mbledhja e parave të thata;
 - » Mosraportimi i tyre;
 - » Mangësi në raportim;
 - » Mbajtja përkohësisht e parave në llogari të punonjësit për të përfituar interesat prej tyre.

Paratë mund të përvetësohen kur pagesat që bëjnë qytetarët janë me para në dorë. Këto pagesa mund të jenë gjobat, tarifa licence, lejeje apo forma të tjera të pagesave me para në dorë për një organizatë të sektorit publik.

- **Mashtrim me çeqe.** Të rralla në pjesën më të madhe të vendeve në botë, por mund të ndodhin aty ku çeqet përdoren shumë. Shembujt të tillë janë si më poshtë:

- » Falsifikimi i një nënshkrimi të autorizuar.
 - » Falsifikimi i një nënshkrimi miratues.
 - » Ndryshimi i përcaktimit të përfituesit të çekut.
 - » Lëshimi i drejtpërdrejtë (kur autorizohet) i çeqeve për veten.
- **Skema faturimi.** Fatura të kompanive fiktive të dorëzuara për pagesë. Për shembull, një punonjës paraqet një faturë për shërbimet e spërkatjes ose pastrimit të kryera nga kompania XYZ, një kompani fiktive e krijuar nga vetë punonjësi.
 - **Skema mbifaturimi.** Për shembull, fatura për një qëndrim në hotel arrin në 100 dollarë dhe punonjësi shton dy zero për ta bërë atë 10,000 dollarë dhe e ndan shumën e mbifaturuar me hotelin. Punonjësi mund të ndryshojë edhe numrin e llogarisë bankare të një furnitori të konsoliduar në mënyrë që pagesat të dërgohen në llogarinë e re, mashtruese dhe jo në llogarinë aktuale të vetë furnitorit.
 - **Blerje personale.** Një punonjës paraqet për rimbursim një faturë për një blerje personale. Për shembull, karburanti i përdorur për automjetin e vetë punonjësit dhe jo për një makinë e institucionit.
 - **Mashtrimi me borderotë:** Për këtë shpesh nevojitet përfshirja e disa punonjësve. Në bordonë e institucionit vendosen një ose më shumë individë që nuk paraqiten kurrë në punë ("punonjës fantazmë"). Në formë tjetër është kur punonjësit punojnë në institucion, por paguhen më shumë nga sa u takon duke mashtruar me orët e punës ose detyrat e kryera.
 - **Keqpërdorimi i pronës:** Për shembull, një automjet i institucionit përdoret për punë personale.

SI MUND T'I PAGUHET RYSHFET PUNONJËSVE PUBLIKE?

Punonjësi publik, i cili kërkon ose merr para, çdo gjë tjetër me vlerë ose ndonjë avantazh të padrejtë në këmbim të kryerjes së një veprimi zyrtar ose mosveprimit gjatë ushtrimit të detyrës zyrtare, ka kryer veprën penale të "ryshfetit pasiv" (korrupsioni pasiv). Ryshfeti nuk është e thënë të shkojë drejtpërsëdrejti tek punonjësi; mund të kalojë përmes një personi të tretë.

Ryshfet bëhet në shumë forma:

- Përdorimi i kartave të kreditit, automjeteve ose avionëve pa pagesë ose me zbritje.
- Zbritje për blerje të interesave të pronësisë në një kompani.
- Shantazh, pagesë sekrete pas përfundimit të një transaksioni me institucionin shtetëror.
- Mundësi për të blerë diçka me zbritje.
- Kredi që më vonë falet ose shlyhet me një zbritje ose jepet me një normë më të vogël se norma e interesit në treg.
- Mbështetje për hobi të shtrenjta si mbledhja e monedhave të rralla etj.
- Pagesa e shpenzimeve, shpesh shkollimi i një fëmije që ndjek shkollën jashtë shtetit.
- Dreka/darka, argëtime, pushime ose dhurata të tjera.
- Favore seksuale.

SHEMBUJ TË “DIÇKAJE ME VLERË”

Të drejtpërdrejta: para, favore, trajtime preferenciale, anëtarësim në klube, zbritje, argëtim (bileta, shërbime seksuale, festa), transferim prone (të luajtshme, pasuri të paluajtshme), transferim aksionesh të kompanive, pagesë shpenzimesh, dhurata në natyrë të çdo vlere që synon të ndikojë tek zyrtari publik, aksesit në burime të rezervuara/kufizuara.

Të tërthorta: zakonisht fshihen nëpërmjet një transaksioni të ligjshëm, si tarifatat për botimin e librave; dieta për pjesëmarrje në ngjarje; tarifa të konsiderueshme për fjalime publike; mundësi biznesi nëpërmjet kompanive që kanë lidhje me një zyrtar publik ose pronar përfitues i të cilave është zyrtari publik, edhe kur çmimet nuk janë të fryra; pagesë të shpenzimeve për arsim ose kujdes shëndetësor; pushime, në mënyrë indirekte – nëpërmjet ndërmjetësve; kredi me norma interesi preferenciale ose kredi që nuk janë të destinuara kurrë për t’u shlyer; lejimi i përdorimit të burimeve (për shembull, një automjet që një zyrtar mund ta përdorë si të tijën, një shtëpi ose shtëpi pushimi, kompjuterë, telefona celularë, etj.)

SHEMBUJ TË KONTRATAVE TË NDALUARA

Shembull 1: Bashkëshortja AB e Sekretarit të Përgjithshëm në Ministrinë e Shëndetësisë lidh kontratë me një shoqëri aksionere, e cila realizon furnizimin me ujë të pijshëm të qytetit K, dhe ku 52% e aksioneve të së cilës zotërohen nga bashkia e qytetit. Kontrata u lidh pas një procesi të pastër, transparent e konkurrues, të organizuar nga shoqëria nën mbikëqyrjen e bashkisë.

- Zyrtari, në rastin konkret, klasifikohet si zyrtar i nivelit të lartë drejtues dhe rrjedhimisht përfshihet në ndalimin e përgjithshëm të parashikuar nga neni 21, pika 1.
- Bashkëshortja është person i lidhur dhe për të gjen zbatim i njëjti ndalim (neni 24).
- Shoqëria aksionere kontrollohet nga një institucion publik (neni 4, pika 1, shkronja “d”).

Për rrjedhojë, kjo kontratë nuk mund të lidhet dhe, nëse është lidhur, ajo duhet të anulohet duke u zbatuar njëkohësisht dënimet përkatëse për personat përgjegjës si dhe rregullimi dhe trajtimi i pasojave që kjo kontratë mund të ketë sjellë.

Shembull 2: Shoqëria AB sh.p.k., kapitali i së cilës zotërohet tërësisht nga djali i një gjyqtari të Gjykatës së Lartë, blen një truall, pronë e shtetit, në një zonë turistike. Blerja e truallit u bazua në një ankand publik që u organizua nga Ministria e Turizmit. Organizimi i ankandit ishte në përputhje të plotë me ligjin. Shoqëria AB sh.p.k. e meritoi blerjen për shkak të ofertës më të mirë financiare dhe teknike që ajo ofroi.

Zyrtari, në rastin konkret, klasifikohet si zyrtar i nivelit të lartë drejtues dhe rrjedhimisht përfshihet në ndalimin e përgjithshëm të parashikuar nga neni 21, pika 1.

- Djali i gjyqtarit të Gjykatës së Lartë është person i lidhur dhe mbi të duhet të zbatohet i njëjti ndalim (neni 24) sikur të ishte vetë zyrtari, pra përfshirë edhe shoqërinë ku ai zotëron qoftë edhe vetëm një kuotë në kapital.
- Kontrata lidhet me një institucion publik (Ministria).

Për rrjedhojë, kjo kontratë nuk mund të lidhet dhe, nëse është bërë, ajo duhet të anulohet duke u shoqëruar me dënimet përkatëse dhe rregullimin e trajtimit e pasojave.

 Shembull 3: Ministria organizon një tender për rikonstrukcionin e godinës. Termat e referencës janë miratuar nga një komision i posaçëm sipas procedurave ligjore. Në tender paraqiten pesë shoqëri tregtare konkurrense. Komisioni i vlerësimit të ofertave përbëhet nga 5 anëtarë, të cilët:

- Bashkëshortja e kryetarit të komisionit punon përgjegjëse e Sektorit të Financës në njërën prej shoqërive pjesëmarrëse në tender;
- Anëtari A zotëron aksione në një prej shoqërive konkurruese;
- Anëtari B ka bërë një kallëzim penal ndaj administratorit të një prej subjekteve pjesëmarrëse në tender, për veprën penale të shpifjes dhe fyerjes. B pretendon se ky administrator e ka quajtur atë “të korrupsuar”, “të paaftë”.
- Anëtari C, specialist i thjeshtë, zotëron aksione në një shoqëri ndërtimi, e cila nuk merr pjesë në tender.
 - » Kryetari i komisionit ndodhet në kushtet e konfliktit të interesit, pasi, plotëson njëkohësisht dy kushtet e përcaktuara nga neni 21, pika 3. Së pari, kryetari i komisionit ka kompetencë thelbësore dhe përcaktuese në vendimmarrjen e procesit të vlerësimit të ofruesve dhe të ofertave. Së dyti, kryetari i komisionit ka një interes privat, sipas nenit 37 të Kodit të Procedurave Administrative. Bashkëshortja e tij ka një interes të tërthortë në këtë çështje. Për këtë arsye, ky zyrtar nuk duhet të jetë as anëtar i këtij komisioni.
 - » Anëtari A ndodhet në kushtet e konfliktit të interesit, sipas nenit 21, pika 3. Ky anëtar duhet të japë dorëheqjen nga komisioni dhe nuk duhet të përfshihet në asnjë procedurë të lidhur me këtë tender, që nga fillimi i përgatitjes së termave të referencës e deri në fund të të gjithë procedurës. Në rast se anëtari A ka marrë pjesë në të paktën një nga procedurat me peshë të këtij tenderi dhe shoqëria në fjalë e fiton atë, kjo kontratë ka mundësi të plotë të konsiderohet e pavlefshme. Këtu rasti duhet trajtuar sipas nenit 40 të ligjit PKI.
 - » Gjithashtu, edhe në rastin e anëtarit B, gjendemi përballë një konflikti interesi sipas nenit 21, pika 3, pasi zyrtari ka kompetencë thelbësore e përcaktuese në vendimmarrje dhe ka interes privat sipas nenit 37 të Kodit të Procedurës Administrative, duke qenë se lidhja ndërmjet B dhe administratorit të shoqërisë është një lidhje e njohur armiqësie.
 - » Anëtari C nuk gjendet në kushtet e konfliktit të interesave. Ai nuk ka asnjë pengesë të marrë pjesë në këtë komision.

